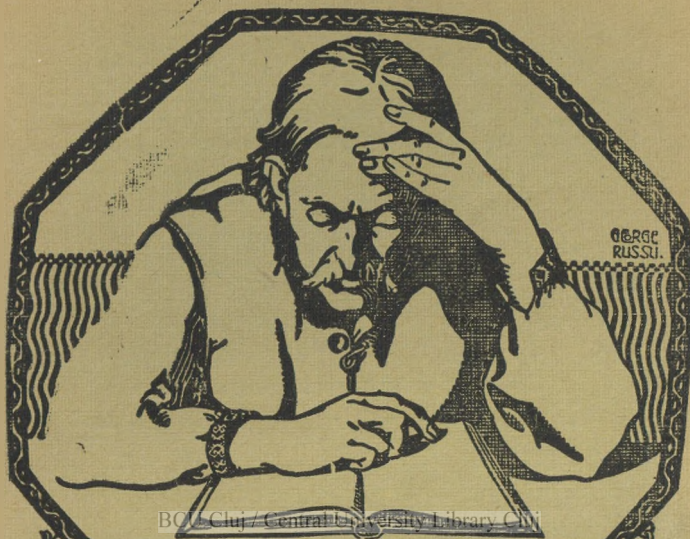

133502

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BIBLIOTECA POPORALĂ
A „ASOCIAȚIUNII”

An. III.

Nr. 23

Vieața

unei mame credincioase

de

Dr. Ioan Lupaș.

SIBIU, IANUARIE, 1913.

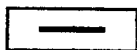
Apare la sfârșitul fiecărei luni. • Abonamentul pe un an: 2 Cor.

Prețul 30 bani.

Biblioteca Poporală a Asociațiunii

:: apare odată pe lună ::
sub îngrijirea secretarului

OCTAVIAN C. TASLAUANU,
red.-resp.

=====
In lunile de vară, Iulie și August «Biblioteca poporală a Asociațiunii» nu apare. In locul acestor broșuri membrii ajutători ai «Asociațiunii», primesc, în luna lui Decembrie,

==== Calendarul Asociațiunii. ====

=====
Membrii ajutători ai «Asociațiunii» primesc, așadar, zece broșuri și un Calendar în fiecare an.

=====
Membru ajutător al «Asociațiunii» se face acela, care plătește înainte, la începutul fiecărui an, o taxă de cel puțin 2 cor.

=====
Taxa de membru ajutător se plătește la *agenteura* «Asociațiunii» din sat sau de-adreptul la „Biroul Asociațiunii“ în Sibiu (ungurește: Nagyszeben), Strada Șaguna Nr. 6, sau la despărțământul «Asociațiunii».

649719

BIBLIOTECA POPORALĂ A ASOCIAȚIUNII.

Vieața unei mame credincioase

de

Dr. Ioan Lupăș.

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201503109

SIBIU.

Editura «Asociațiunii».

1913.

133502

Mitropolitul Șaguna la anul 1870.

Tiparul tipografiei arhidiecezane, Sibiiu.

Vieața unei mame credincioase.¹

I.

De câteori auzim sau cetim despre vieața și faptele vre-unui bărbat vrednic, totdeauna cercetăm, care este izvorul vredniciei lui. Și în rândul întâi ne întrebăm, din ce părinți, din ce familie a răsărit bărbatul acela; care este moștenirea sufletească, ce a adus cu sine în lume; ce fel de creștere și îngrijire i s'a dat, mai ales din partea mamei sale.

E un adevăr vechiu și curat, că toți oamenii mari au avut în copilăria lor parte de cele mai vrednice, mai bune și mai credincioase mame, cari prin îngrijirea deosebită, ce le-au dat, au deschis cărarea spre glorie, au așezat întâia ramură în „cununa cea neveștețită a măririi“ fiilor lor.

Mamele iubitoare și înțelepte își dau toată silința ca în sufletul copiilașilor, mlădios ca o ceară moale, să sădească din cea mai fragedă vârstă toate aplicările cele bune și de folos:

¹ Conferința ținută în Săliște, la 15/28 August 1910.

cuviința și buna rânduială, credința, dreptatea și dragostea creștinească.

Este știut, că omul va urmări în vârsta bărbăției și la bătrânețe calea, pe care apucă din tinerețe.

De aceea mamele vrednice pe lângă dragostea, ocrotirea și paza cea neadormită, cu care veghează ziua și noaptea la căpătâiul copiilor lor, pe lângă hrana trupească și îmbrăcăminte trebuitoare, se îngrijesc să le dea și hrana sufletească a credinței și a luminii, fără de care nici un om nu poate ajunge mare în viața și faptele sale.

Poporul nostru știind bine, cât de scumpă și de hotărâtoare este grija mamei pentru viața orișicui, când vrea să laude pe un om vrednic, se mulțamește a-i zice în graiul pilduitor al Sfintei Scripturi: „Fericit este pântecul, care te-a purtat, și binecuvântat sânul, ce ai supt“. Vrea să spună Românul prin pilduirea aceasta, că sămânța cea bună a tuturor pornirilor și învățăturilor folositoare se revarsă asupra oamenilor vrednici mai cu seamă din îngrijirea aleasă a unor mame înțelepte.

Căci e foarte adevărat, că învățăturile, pe cari le sădește mama în sufletul copilului, sunt cu mult mai trainice decât cele câștigate prin școli. Pe când din acestea multe se șterg și se scutură de pe noi deodată cu praful școalei, celelalte rămân adânc întipărite în mintea noastră, și fiind împreunate cu amintirile dulci și curate dela vatra părintească, niciodată nu se pot șterge cu totul din sufletele noastre.

*

Despre mama unui om mare vrem s'aducem vorba în cărticica aceasta, despre Anastasia Șaguna, care a dat poporului nostru pe unul dintre cei mai luminați povățuitori, iar bisericii noastre strămoșești pe cel mai mare mitropolit al ei: pe Andreiu baron de Șaguna.

II.

Mulți Români din Macedonia și-au părăsit în veacurile trecute vetrele părintești din cauza prigonirilor cărmuirii turcești, care le amără traiul și nu-i îngăduia nici să se roage lui Dumnezeu în limba lor strămoșească.

Fiind oameni harnici și pricepuți acești Români dreptcredincioși, după ce au luat toiagul pribegiei în mână, se așezară cu familiile lor prin orașele mai mari din Ungaria și Austria, începură a purtă negoț întins și ajunseră astfel la bunăstare materială.

Dar, ori unde ar fi fost ei așezați și oricât de bine le-ar fi mers, nu-și uitau niciodată de frații lor, pe cari i-au lăsat acasă în suferință, sub ploaia de asuprelă a păgânilor. Din prisosul agoniseli lor trimiteau și acestor oameni necăjiți ajutoare.

Pe de altă parte cei plecați de acasă trăiau pretutindeni în cea mai bună înțelegere și dragoste frățească unii cu alții. După ce apucau mai multe familii într'un oraș la oarecare stăricică materială, cel dintâi lucru al lor eră, că strângeau bani și își făceau o biserică, în care să se poată rugă lui Dumnezeu așa, cum au pomenit ei din moși-strămoși.

Astfel se așezară și în orașul Mișcolț (în nordul Ungariei, comitatul Borșod) pe la anul 1606 câteva familii de Români macedoneni cari cu timpul se sporiră binișor, așa încât pe la anul

1728 erau vreo 300 de negustori români cu familiile lor. După ce biserica, făcută de Românii macedoneni la începutul aşezării lor în Mişcolţ, s'a învechit şi s'a stricat, ei se gândiră să-şi facă alta nouă, mai frumoasă şi mai încăpătoare, căci acum le dădea mâna mai bine. Înaintară deci o rugămintă către milostivul împărat Iosif al II-lea, care iubea mult pe Români şi voiă să le facă şi lor dreptate. Acest împărat, care a dat voie să-şi zidească şi Românii dreptcredincioşi biserici frumoase de piatră, cum au zidit pe vremea lui în Sălişte (Biserica cea mare) în Făgăraş, în Oradea mare şi în alte părţi, a încuviinţat şi cererea Românilor din Mişcolţ. Astfel ei se apucară şi zidiră, în timp de vreo 20 de ani una din cele mai frumoase biserici ortodoxe române câte se află în Ţara Ungurească. Multă osteneală, mari greutăţi şi cheltueli se cer la zidirea unei astfel de biserici şi în ziua de azi! Dar în vremea veche se cereau şi mai multe...

După ce-şi văzură bunii credincioşi isprăvit odorul lor de biserică, în semn de amintire pentru viitorime puseră

de săpară pe un părete al ei, în slove grecești, rândurile următoare: „Această biserică a Sfintei Treime s'a întemeiat pe timpul puternicului împărat Iosif al II-lea regele Ungariei, și s'a isprăvit în anul 1806 pe timpul puternicului împărat Iosif al II-lea regele Ungariei, cu cheltuiala fraților Români din Macedonia“.¹

Intre acești frați români, cari nu au pregetat a-și deschide punga și a jertfi din avutul lor pentru a înălța un frumos altar de închinare Domnului, se găsește și unul cu numele Anastasiu Mihail Muciu.

Acesta e tatăl Anastasiei și deci bunicul mitropolitului Șaguna!

III.

Anastasia s'a născut la anul 1785. Părinții ei s'au îngrijit să-i dea o creștere aleasă, în frica lui Dumnezeu, în cinstea și tăria credinței strămoșești. Fata aceasta frumoasă și cuminte crescù repede, spre bucuria părinților săi, cari aproape pe nesimțite se pomeniră deodată cu fată mare

¹ Vezi cartea d-lui Pericle Papahagi: «*Scriitori aromâni în secolul al XVIII-lea*» București 1909, pag. 46.

la casă. Și câtă grije, câtă sbuciumare, câte nopți nedormite pe bieții părinți când văd, că fetei lor i se apropie timpul de măritat!... Numai bunul Dumnezeu știe, ce-i atunci în inima lor. Li apucă par'că un fel de părere de rău că fetița s'a ridicat așa repede, ar vrea s'o știe iarăș mică, s'o mai poată aveà multă vreme pe lângă dâșii, în casa și la masa lor, căci în casă străină nu pot ști, ce soarte o așteaptă.

De asemenea gânduri și îndoeli se nelinișteau în inimile lor și părinții Anastasier, când ea trecuse de 16 ani și întrase în al 17-lea. Pe la casa lor începură a se ivi pețitorii, mai prea de timpuriu. Pe deoparte bunii părinți n'ar fi fost bucuroși, să-și înstrăineze odorul lor de fată, dar de altă parte se gândeau, că norocul e pleșuv și dacă nu-l prinzi, când ți se dă prilej, l-ai scăpat pentru totdeauna. Mai știau apoi că așa e rânduiala fetelor, să se mărite, când le vine vremea, căci așa a lăsat Dumnezeu, ca bărbatul să fie cap muierei și amândoi fiind un trup, să viețuiască împreună „păzind hotarele legii“. Înainte de a li se în-

chide ochii pe veci din cauza bătrânețelor sau a vreunei boale neașteptate, voiau să-și vadă și ei fata așezată într'un fel, ca să nu rămână singurică în cărările acestei vieți grele și vijelioase. Căci „omul singur e ca trestia, care bătută de vânturi din toate părțile, nu scoate decât sunete plângătoare“.

Tatăl Anastasiei, Mihail aveà un prietin, pe Evreta Șaguna, un om cum se cade și neguțator fruntaș, pe care credința sa dreaptă și tare îl îndemna să dăruiască și el sume frumoase pentru zidirea bisericii din Mișcolț. Acest Evreta aveà un fecior cu numele Naum, care deși tânăr, erà văduv, căci soția lui cea dintâiu Ecaterina Magiaro din Perlepe a murit, după ce îi dăruise un copil: Gheorghe, tatăl lui Constantin Șaguna, care este în timpul de față general în retragere la București.

Nădăjduind părinții Anastasiei, că Naum va fi om de treabă, cu frica lui Dumnezeu, cu purtări cuviincioase și cu prindere bună la trebile sale negustorești, ce făcură, ce se socotiră, destul că s'au simțit înduplecați să-și

mărite fata după el. Anastasia ca o fată cuminte și ascultătoare, ce erà, n'a stat nici decum la îndoială, să urmeze sfatul părinților săi. Se va fi simțit poate și ea atrasă încâtva de frumsețea bărbătească a lui Naum. Astfel într'un vechiu „protocol al cununărilor“ din Mișcolț găsim o însemnare, în care se spune că la „1 Maiu 1802 Naum, fiul lui Evreta Șaguna, după a treia vestire în biserică a luat în a doua căsătorie de muiere legitimă pe Anastasia fca lui Mihail Muciu și s'au cununat prin mine preotul Constantin. Naș a fost Atanasiu, fiul lui Adam Gherga“.

IV.

Nu trecuse tocmai un an, când Anastasia — deși încă atât de tânără abià împlinise 18 ani, — erà mamă fericită. Dumnezeu o dăruise cu un fecioraș, căruia în botez i s'a dat numele Evreta,¹ ca să-i facă bunicului o bucurie.

După alți trei ani la 1806, în anul când s'a isprăvit frumoasa biserică din

¹ Născut în 11 Februarie 1803.

Mișcolț familia lui Naum se mai spori și cu o fetiță, căreia îi puseră numele Ecaterina (născută în 27 August 1806 și botezată în 2 Septemvrie acelaș an).

Iar sfârșitul anului 1808, pe lângă bucuria, pe care o aduce la casa oricărui bun creștin, sfânta sărbătoare a „Nașterii Domnului“, lor le-a mai adus și alt dar, nespus de mare. Cu cinci zile înainte de Crăciunul românesc Anastasia cea credincioasă și statornică în legea părinților săi, născu un băiat sdravăn și frumos, căruia în botez i s'a dat numele Anastasiu, după al mamei sale și după al bunicului.

În „protocolul botezaților“ din Mișcolț s'a păstrat despre nașterea acestui minunat copil următoarea însemnare: „Anastasiu, fiul lui Naum Evreta Șaguna și al soției sale Anastasia, s'a născut în 20 Decemvrie 1808 și s'a botezat și miruit în 28 Decemvrie 1808 prin mine preotul Constantin. Nașul lui a fost Atanasiu, fiul lui Adam Gherga“.

Anastasiu, care erà acum al treilea copil la casa lui Naum, a vrut bunul Dumnezeu să fie cu timpul bucuria cea mai aleasă a mamei sale Ana-

stasia și binefăcătorul cel mai mare al poporului român și bisericii noastre dreptcredincioase.

Lângă leagănul lui au străjuit ursitoare și bune și rele. Acestea din urmă și-au întins mai întâi păinjinișul de ițe și mreje lacome asupra lui. Și erà cât pe aci să ni-l răpească.

Se vede, că dela o vreme norocul nu l-a mai ajutat pe Naum Șaguna în întreprinderile sale neguțătorești, cum ajutase pe alți Români așezați în părțile acestea. Și felul lui de viață cam neregulată va fi fost vina scăpătării lui. Bunăstarea familiei lui erà cam sdruncinată, când numărul membrilor ei se sporì cu al treilea copil — o greutate pentru omul scăpatat, un dar și o binecuvântare cerească pentru o femeie credincioasă ca Anastasia! Și mai mult însă pentru o biserică desprețuită și nedreptățită ca a noastră, căreia în acest copil i s'a născut un mântuitor.

Anastasia priveghià ziua și noaptea și se da osteneții în toate felurile, ca să-și poată crește bine frumoasele sale odrasle. Aveà să lupte cu multe greutăți. Norocul ei erà însă, că bunul

său părinte Mihail, bunicul copilașilor, îi mai dădea câte un ajutor, căci dela bărbatul său Naum puțin sprijin mai putea aștepta, dupăce acesta sărăcise și scăpătase cu totul.

Sărăcia și necazurile nu prea sunt totdeauna sfătuitoari buni, adeseori răpun pe cei slabi de înger ori îi îndeamnă la fapte neiertate și urite. Așa s'a întâmplat și cu Naum, că pierzându-și tăria sufletească de a mai lupta cu necazurile și speranța de a le putea învinge, făcù un pas foarte greșit.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Când erà copilul Anastasiu de 5 ani, Naum, cu gândul de a-și ușurà soarta sa și a copiilor săi, se lăsă la tocmeală cu arhiepiscopul romano-catolic din Agria (Eger) Ștefan Fischer, care-l îndemnă să-și părăsească, pentru anumite foloase materiale, credința strămoșească și să treacă la biserica romano-catolică. Naum așa și făcù. Dar o greșeală și un păcat ca acesta erà să aibă urmări triste pentru familia întreagă, căci el s'a învoit, ca toți trei copilașii lui să fie socotiți ca romano-catolici și să fie

crescuți, cu cheltuiala arhiepiscopului din Agria, în această credință străină.

Aici se începe lupta frumoasă și înălțătoare a Anastasiei, care-și apără copiii, ca o leoaică puii săi, cu toată îndrăzneala și vitejia, și veghează, ca sufletele lor să nu se despartă nicidecum de credința strămoșească, fiind adânc pătrunsă, de adevărul, că credința cea mai sfântă și mai curată este aceea, în care s'au închinat și au răposat părinții și strămoșii noștri.

V.

Deci Anastasia se împotrivi soțului său Naum cu toată hotărîrea și-l mustră pentru târgueala, ce a cercat să facă cu sufletele copiilor săi. Rugă apoi pe tatăl său Mihail, să-i stea în ajutor, ca să poată împiedeca înstrăinarea copiilor săi de credința străbună. Bunicul, om de ispravă și cu inimă miloasă, luă copiii la sine, ca să le dea însuș o creștere bună și îngrijită, cum părintele lor Naum, din pricina sărăciei și a slăbiciunii sufletești, nu mai eră în stare a le-o da.

Arhiepiscopul romano-catolic însă nu se mulțamește cu această schim-

bare a lucrurilor, ci face arătare la „locurile mai înalte“. Scrie palatinului (vornicului) țării despre înțelesul, ce l-a avut cu Naum Șaguna pentru creșterea celor trei copii în legea catolică. Fiindcă împotrivirea mamei și a bunicului e în stare să zădărnicească acum planul lui de cucerire a acestor suflete tinere, roagă pe palatin, să binevoiască a da poruncă deregătorilor din Mișcolț, ca cei doi copii mai marișori ai Anastasiei: Evreta și Ecaterina să fie luați cu sila dela bunicul lor, ca să-i crească arhiepiscopul catolic cu cheltuiala sa, iar pe cel mai mic, pe Anastasiu, să-l lase deocamdată în grija mamei sale și a bunicului, până la vârsta de școală, iar atunci să fie luat și el și crescut în religia catolică.

Palatinul și sfatul țării au împlinit rugămintea arhiepiscopului catolic, dând porunca cerută. Impotriva acestei porunci nedrepte și nelegiuite bunicul copiilor s'a dus cu jalbă până la împăratul. Așa îndepărtate valuri aruncase această afacere, ca o prevestire, că unul din cei trei copilași va avea în vieța sa mult de lucru cu împăratul.

În jalba sa spune Mihail, că lui ca unui bunic i se rupe inima de durere pentru cele ce vede că se întâmplă cu fica și cu nepoții săi. Mai departe arată, că ginerele Șaguna prin felul său de traiu neregulat a cheltuit toată zestrea Anastasiei, chiar și darurile ei de mireasă și ajutoarele, ce i le-a mai dat din timp în timp, a început să se poarte aspru și furios cu Anastasia așa încât aceasta a trebuit să se adăpostească, dimpreună cu copiii, la casa părinților săi. Deși îngrijirea acestora l-a costat multe mii, el, adevăratul bunicul Mihail, n'a cruțat nici o cheltuială, ca să-i poată crește potrivit cu starea lor, precum i-a și crescut și hrănit până acum. Iar ginerele, după ce a rămas lipsit de mijloacele de traiu, ca să-și verse tot necazul asupra socrului și a soției sale, a mijlocit la arhiepiscopul catolic, ca să li se ia copiii și să fie crescuți în legea catolică. Dar în nici o lege nu stă scris, că copiii născuți înainte de trecerea tatălui la catolicism ar fi datori să urmeze credința tatălui răătăcit. Este chiar împotriva legii firești a-i silii pe copii, să-și părăsească

credința numai fiindcă tatălui lor ră-tăcit îi place cutare ori cutare religie. Chiar dacă s'ar face vreo asemenea lege siluitoare precum nu este încă, aceea ar privi numai pe copiii ce se vor naște după trecerea tatălui, iar la cei născuți înainte de trecere nu s'ar putea aplică. Căci din mila lui Dum-nezeu și a glorioșilor înaintași ai îm-păratului au trecut acele timpuri grele, când libertatea credinții și a cugetării eră împiedecată, învinsă și surghiu-nită. Imprăștiindu-se norii aceia în-tunecoși, se dă voie liberă oricui a se închină lui Dumnezeu și a crede, cum îi poruncește inima, mai ales acum după ce pățaniile timpurilor trecute au dovedit, că în lucruri de credință li-bertatea, cu cât i se pun mai multe piedeci, cu atâta crește mai tare, și în multe țări din Europa siluirea, ce s'a făcut cugetelor, a adus cu sine urmări triste. Bunicul Mihail spune mai departe împăratului, că îngrijirea arhiepiscopului catolic pentru acești trei copilași este de prisos, căci are cine îngrijii de creșterea lor. Iar Ana-stasia dacă i s'ar luă copiii cu pu-terea, ar murì numai decât de o moarte

groaznică, pe care este o datorință creștinească a o împiedecă.

După zugrăvirea durerii sale și a Anastasiei, bunicul își încheie jalba cu următoarele cuvinte duioase: „Toate acestea numai părinții și le pot închipui și le pot simți în adevăr, dar Maiestatea Voastră preaslăvită este ca un părinte și adevărat un părinte al tuturor popoarelor rânduite de Dumnezeu sub strălucita cărmuire a Maiestății Voastre cel mai bun părinte al lor. De aceea mă mângăc nădejdea cea mai hotărâtă, că Maiestatea Voastră veți asculta părintește plângerile cele drepte ale unui părinte și nu veți îngădui, ca acum la bătrânețe, dimpreună cu soția și cu fiica mea, să ne prăpădim de durerea, ce ne va pricinui răpirea copiilor. Intemeiat pe nădejdea aceasta, mă închin ocrotirii preaslăvitei Maiestății Voastre mult milostive, pe mine și pe nepoții mei, și plecându-mi genunchii și înălțându-mi mâinile, iară și iară rog pe Maiestatea Voastră preaslăvită, să se îndure a porunci comitatului Borșod, ca pe copilașii amintiți să-i lase sub îngrijirea mea părintească, până vor

ajunge mai în vârstă, când dacă le va plăcea, să poată trece la religia catolică fără nici o împotrivire din partea mea, căci eu nu le voi pune piedecă. În sfârșit atât pe mine, cât și întreaga familie mea, dar mai ales pe desnădăjduita mamă a copiilor desamintiți o încredințez ocrotirii Maiestății Voastre preaslăvite și mult milostive și așteptând din partea Maiestății Voastre preaslăvite o hotărîre mângăitoare cu supunere adâncă rămân până la moarte al Maiestății Voastre preaslăvite cel mai umilit și totdeauna credincios supus: Mihail Muciu, neguțator grecesc (adecă gr.-oriental sau ortodox) din Mișcolț. (Viena, în 27 Februarie 1815)“.

Iată, cât de frumos și cu câtă înțelepciune știă să vorbească neguțatorul Mihail din Mișcolț către împăratul, apărând sufletele nepoților și legea strămoșilor.

Așa luminează Dumnezeu mintea și întărește inima tuturor celor ce îndrăznesc să-și apere credința, în care s'au născut și care trebuie să fie mai scumpă decât viața!

VI.

Deși atât de frumoase și mișcătoare, cuvintele bunicului nu s'au învrednicit de răspunsul mângăitor așteptat dela prea înaltele locuri. Ci peste câteva zile s'a dat poruncă în scris (3 Martie 1815), ca el să fie silit a-și da nepoții, să fie crescuți în legea catolică. Porunca a mers la diregătorii comitatului Borșod, dar acestea n'au putut s'o ducă la îndeplinire, căci atât Anastasiu cât și Mihail s'au împotrivit pe toate căile.

De aceea / arhiepiscopul Fischer trimite în aceeaș lună (Martie 1815) palatinului o scrisoare, în care se plânge, că pe copiii convertitului Șaguna i-au ascuns mama și bunicul lor dinaintea preotului catolic din Mișcolț, căruia îi încredințaseră înaltele porunci, și i-au dat pe furiș la Pesta la neguțătorul ortodox Grabovsky.

Acest Atanasie Grabovsky, unchiul Anastasiei, erà om cu stare bună: neguțător fruntaș cu legături întinse, având mare atragere pentru toate trebile bisericesti, școlare și culturale, din care motiv a fost distins de cătră

împăratul, în semn de recunoștință, cu titlul: „nobil de Apadia“. El dădea multe ajutoare la toți cei doritori de învățătură și înaintare. De aceea era numit „patronul Românilor“ și învățătorul Ștefan Popovici îl laudă (la 1824) pentru dărnicia și zelul său binecuvântat, zicându-i:

«Unde pentru neam se cere
Lucrezi fără întârziere».

Căutând Anastasia cu copilașii săi adăpost la el, lui Grabovsky i s'a făcut milă de ea, că de o nepoată, care era în acelaș timp mamă îngrijorată de soarta și sufletul copiilor săi. A primit-o deci cu milă și a ocrotit-o cu dragoste creștinească. Aici a venit Anastasia cu copiii în Martie 1815.

Astfel diregătoriile din Mișcolț nu putură duce la îndeplinire porunca de a luă copiii Anastasiei cu sila, ci se mulțumiră cu o declarație din partea bunicului Mihail, care spunea, că nu poate să aducă copiii din Pesta, ci dacă e vorba, ca ei să fie cu orice preț crescuți în religia catolică, aceasta se poate întâmpla și în Pesta, unde

sunt preoți și școale catolice. După ce a sosit această declarație la sfatul țării (consiliul locuitor), se îndrumă (în 30 Ianuarie 1816) consiliul orașului Pesta, să cerceteze, care e starea adevărată a lucrurilor. De aici se trimite senatorul Ioan Boráros, care împreună cu preotul și abatele catolic Pffingstel săvârșesc cercetare la casa lui Grabovsky. Rezultatul acestei cercetări îl comunică consiliul în 24 Iunie 1816 palatinului, spunând, că copiii se află în Pesta, unde au petrecut cu totul 5 luni de zile, că în două rânduri au mai fost în Mișcolt, și odată în Viena, că ei cercetează școala grecească și biserica „greco-valahă“, deci cresc în religia ortodoxă, în care s’au născut și de care tatăl lui numai înainte cu doi ani s’a desfăcut, îmbrățișând-o pe cea romano-catolică. Dar mama copiilor împreună cu toate rudeniile ei se roagă, să fie lăsați copiii în grija lor, să învețe religia, în care s’au născut, până când se va aduce în afacerea aceasta o hotărîre definitivă din partea împăratului.

Încă înainte de această cercetare Anastasia se adresase și ea cu o ru-

gare cătră consiliul orășenesc din Pesta (24 Martie 1816), în care lămurià ade-vărata stare a lucrului spunând, că dacă ea a venit cu copiii săi la Pesta, aceasta n'a făcut-o nicidecum cu gândul de a-și bate joc de „poruncile prea înalte“, ci numai în convingerea, că creșterea copiilor ei pe ea o privește mai deaproape ca pe o mamă și că aici are rudenii de sânge, de ajutorul cărora se pot bucurà copilașii ei în așa măsură, încât stăruința arhiepiscopului catolic se poate socoti ca fiind cu totul de prisos. De aceea cu toată sinceritatea declară, că copiii ei n'au cercetat până acuma în Pesta biserica și școala catolică, nici n'au fost crescuți după principiile religiei catolice. Dar cutează a nădăjdui, că pentru această faptă cu tot dreptul va dobândi iertare, căci ea ca o mamă, s'a simțit în mod firesc obligată a încercà toate mijloacele iertate pentru a asigura rămânerea copiilor săi în religia, în care s'au născut și astfel a-i păstrà lângă sine. De aceea s'a hotărît a merge dimpreună cu copiii la Maiestatea Sa preaslăvită spre a în-genunchià înaintea Lui și a-i așterne

rugăminte, ca ceea ce nu permite asprimea legii, să-i permită îndurarea Lui de principe. Dar fiindcă sosirea Maiestății Sale s'a amânat peste așteptare, nu este vina ei, dacă neputându-și duce la îndeplinire această dorință de mamă, nici copiii ei n'au putut fi deprinși până acum în învățăturile religiei romano-catolice. Și acum nu așteaptă nimic mai cu dor, decât ca îndată ce va afla despre sosirea Maiestății Sale la Viena, fără amânare să meargă acolo spre a încerca și cel din urmă mijloc. Dacă cea mai umilită a sa rugare nu s'ar putea împărtăși de mila regească, atunci se declară învoită, ca copiii ei să cercezeze școala și biserica romano-catolică și să fie instruiți în principiile acestei religii, dar să rămână sub grija ei de mamă. Căci copiii aceștia, în afară de creșterea religioasă, mai au lipsă și de alte lucruri, așa în rândul întâiu de creșterea trupească, pe care mai cu seamă iubirea de mamă le-o poate da înainte de toate, doar aceasta nu se poate aștepta în asemenea măsură dela nici un institut de creștere, oricât ar fi de bun. A smulge copiii

dela sânul ei de mamă, câtă vreme lucrul acesta nu e neapărat de lipsă, ar fi atât de grozav, încât ea ca o mamă îngrijorată de copiii săi, și care de altfel n'are în lume altă mângăiere decât pe acești copii, ar trebui să se prăpădească sub povara acestei nenorociri.

Nădăjduște, că i se va da voie să facă și această ultimă încercare, căci ca unei mame care în această convorbire personală cu Maiestatea Sa își află singura și cea din urmă scăpare, trebuie să-i fie iertat a căuta adăpost la cea mai înaltă căpetenie a țării. Pentru aceasta o va scuză declarația, că după această ultimă încercare se va supune neamânat poruncilor date în afacerea copiilor săi. (Semnată: Pesta, în 24 Martie 1816, cea mai umilită slujnică: Anastasia Șaguna).

VII.

În timpul acestor lupte frumoase, pe cari le purtă Anastasia cu atâta stăruință pentru mântuirea copiilor săi, Naum cel scăpătat atât în privința averii, cât și a religiei stră-

bune, nu se mai interesà de familia sa. El intrase la miliție, pãrãsindu-și soția și copiii și ne mai interesându-se de soartea lor.

Dar Anastasia, rămasă acum văduvă, se vede, că erà o femeie plină de tărie și virtute creștinească, pe care nici cele mai înalte porunci nu o putură înduplecà a se deslipi de copilășii săi iubiți. Prin stăruința ei minunată și cu ajutorul rudeniilor mi-loase și iubitoare, izbuti a se împotrivi la început unor porunci atât de neumane. Iar când nu s'a mai putut nici de cum împotrivi a fost totuș destul de iscusită și înțeleaptă, ca prin binefacătoarea sa îngrijire de mamă să poată zădărnici toate planurile și uneltirile păcătoase ale unor neobosiți vânători de suflete.

Anastasia a și călătorit în Iunie 1816 la Viena, ca să vorbească cu împăratul în afacerea copiilor săi. Dar încercarea ei de a se înfățișà în audiență privată la împăratul a rămas fără rezultat.

Rugămintea ei nu puteà să obțină rezultatul dorit, fiindcă sfetnicii împăratului îi stăteau împotriva. Astfel

din sfatul țării s'a trimis Maiestății Sale (în 23 Iulie 1816) în afacerea aceasta o înștiințare, că împrejurarea în care trăiesc cei trei copii nu e potrivită pentru înrădăcinarea credinței catolice în sufletele lor tinere, și că din întreagă purtarea Anastasiei se vede, că ea stăruiește cu tot dinadinsul, ca copiii ei să rămână în religia, în care s'au născut. Pe de altă parte acești sfetnici înalți și înțelepți temându-se, că chiar dacă li s'ar da acestor copii acum creșterea catolică, uneltirile de mai târziu ale mamei și bunicului lor ar putea să zădărnicească această creștere, roagă cu supunere pe Maiestatea Sa, ca respingând cererea Anastasiei, să binevoiască a porunci ca cei 3 copii să fie dați arhiepiscopului romano-catolic din Agria spre creștere și îngrijire părintească.

În urma acestor înștiințări și stăruințe deosebite, eșite chiar din sfatul țării, s'a dat din Viena (în 30 August 1816) o nouă poruncă, prin care Anastasia e îndrumată a-și da copiii numai decât în grija arhiepiscopului Fischer, ca să fie crescuți de acesta în credința romano-catolică.

Ce să facă acum biata femeie? Sufletul ei de mamă iubitoare și creștină virtuoasă s'a cutremurat de gândul, că ar fi cu puțință, să i se smulgă cele trei odrasle cu forța dela sânul ei de mamă și să se pomenească dintr'odată lipsită de copilașii, cari erau singura mângâiere a văduviei sale. Ca un junghiu al morții a străbătut prin inima ei gândul acesta îngrozitor.

Primejdia erà acum mare și anevoe se mai puteà înlăturà. Anastasia se hotărește totuș a mai face o încercare. Dacă nu puteà înlăturà cu desăvârșire pericolul, ce amenință cu sfășiere inima ei de mamă duioasă, cel puțin să-l micșoreze!

În 13 Septemvrie 1816 înaintează cătră palatinul țării o nouă rugămintе, în care prin cuvinte simple, dar mișcătoare declară, că se va supune poruncii prea înalte și va plecà cu copiii la Mișcolț, numai să nu fie despărțită de dâșii. — Spune, că dânsa ca o femeie necunoscătoare a legilor, dar mamă iubitoare a copiilor săi și-a pus toată stăruința și a încercat toate mijloacele, ca să-și țină copiii în religia

în care s'au născut. Dar acum după ce vede, că toate stăruințele și încercările ei au rămas zadarnice, iubirea de mamă o îndeamnă să se învoiască la orice, numai să poată rămâne lângă copiii săi, căci altfel ar muri de durerea, ce i-ar pricinui înstrăinarea lor. Se mângăie, că palatinul va fi așa de bun și milostiv, să înțeleagă durerea ei, căci copiii nu pot exista fără mama lor, și să-i încuviințeze această rugămintă, aplicând mijloace mai blânde și respingând pe cele aspre, cari nu sunt nici în conglăsuire cu legea, nici cu simțul omenesc, nici cu dreptul firii.

Tot atunci au dat și rudeniile Anastasiei, Gheorghe și Naum Muciu o declarație de felul acesta, în care promit, că nu vor mai cercă să împiedece creșterea ce eră acum cu desăvârșire hotărîată a se da acestor copii, în religia romano-catolică. Ei se obligă totodată că vor ajuta pe Anastasia cu bani, ca să poată îngriji însași de hrana copiilor săi, dar pretind, ca copiii să nu fie duși la Agria, ci să rămână deocamdată în Pesta.

Sfatul țării (consiliul locțiitor) hotărăște însă (în 17 Septemvrie 1816) ca ei să nu rămână în Pesta, ci să meargă la Mișcolț sub grija preotului local și sub controla arhiepiscopului romano-catolic din Agria, dar mama lor să aibă dreptul a îngrijii acasă de hrana și trebuințele lor.

Copiii ajung deci toți trei în mreșile catolicismului cuceritor, după cum eră planul arhiepiscopului Fischer, și cum va fi fost, în niște clipe de sărăcie și slăbiciune, dorința tatălui lor, a nenorocitului Naum.

Dar Anastasia ca o mamă înțeleaptă și vitează a știut să aibă asupra creșterii copiilor săi, — fiind împreună cu dâșii — o îngrijire statornică și cu mult mai hotărîtoare, decât s'o fi putut clătina rezultatul oricărei sforțări și măiestrii învățătorești a catolicilor, cunoscuți de altfel ca foarte iscusii în privința vânătoriei de suflete. Mitropolitul Șaguna își aducea și la bătrânețe cu drag și recunoștință aminte, cum în copilărie, pe vremea când umblă el la școala catolicilor din Mișcolț, mamă-sa îl învăța acasă învățăturile sfintei noastre biserici stră-

moșești, și cum îl trimetea Dumineca și în zile de sărbători mai mari cu prescuri la biserica românească, pentru ridicarea căreia au ostenit și au jertfit amândoi bunicii lui și Evreta Șaguna și Mihail Muciu.

Așadară dorul de jertfire pentru biserică și neam, care aveà să-și ajungă culmea în rodnică activitate bisericască și națională-politică a mitropolitului Șaguna, erà adânc înrădăcinat în tradiția familiară. Numai Naum a rătăcit dela calea cea bună și plină de virtute a înaintașilor.

Este cu atâta mai mare meritul Anastasiei, că între împrejurări atât de grele și neprielnice a știut să-și apere copiii de a cădeà în păcatul tatălui lor și a știut sădî în sufletele lor tinere, cu un rezultat atât de strălucit, credința și virtutea strămoșilor!

VIII.

Rezultatele bune ale creșterii religioase, de care a știut Anastasia să facă părtași pe copiii săi, n'au întârziat a se ivi la vreme. Dupăce a îndeplinit băiatul cel mai mare vârsta de 18 ani, s'a anunțat, că dânsul nu

vrea să mai rămână credincios al bisericeii romano-catolice, ci se întoarce la credința lui strămoșească, la cea greco-orientală.

În această afacere s'a trimis o comisiune care să cerceteze, ce motive îndeamnă pe tânărul Evreta a părăsi religia catolică, ori nu cumva îl silește la acest pas cineva dintre credincioșii bisericii greco-orientale. În raportul său înaintat (la 29 Decembrie 1821) către palatinul țării comisia spune, că Evreta n'are nici un motiv deosebit de a părăsi credința catolică, **ci rămâne în religia mamei sale**, în care s'a născut, s'a botezat și a fost crescut; la aceasta îl îndeamnă mai ales amintirea binefacerilor mamei sale, cum și împrejurarea, că nu vrea să se lase înduplecat a mărturisi credința catolică; spre credința bisericii răsăritene nu l-a silit nimenea, ci numai propria lui convingere îl îndeamnă s'o prețuiască pe aceasta în inima sa mai mult.

Într'o hârtie scrisă ungurește (12 Ianuarie 1822) și adresată palatinului, Evreta declară din nou, că vrea să rămână în religia, în care s'a născut,

căci deși a fost împărtășit de instrucție catolică, nu simte nici o aplicare pentru această religie. Nădăjduște, că în viitor va fi cruțat de orice siluire în privința convingerilor sale religioase și cere sprijinul palatinului, ca să poată rămâne și pe mai departe în credința sa strămoșească.

În timpul acesta Evreta eră aplicat la neguțătorul sârb Dumitru Diamandy din Buda. Diregătoriile au mai cercat ele să-l sucească și să-l încurce. Dar văzând, că nu mai e nici un chip de a-l abate dela hotărîrea sa, sfatul țării, într'un raport cătră domnitor, își exprimă părerea, că ar fi bine să i se dea lui Evreta libertatea exercițiului religionar. — Ceeace s'a și întâmplat în 26 Aprilie 1822 (Nr. 5486).

IX.

La 15 Noemvrie 1823 încearcă și sora lui Evreta, Ecaterina, a se întoarce la religia ortodoxă. Într'o scrisoare adresată din Mișcolț cătră protopopul catolic Barkóczy de acolo spune, că nu de mult i s'ar fi dat prilej a se mărită după un om cu stare

bună, dar acesta aflând nesiguranța și încurcăturile, în care a fost ea adusă în urma rătăcirii tatălui său Naum, s'a retras. De aceea voind ea să rămână în credința, în care s'a născut și apropiindu-se de vârsta maioreană de 18 ani, roagă pe protopopul a lua asupra-și instrucția obicinuită, de 6 săptămâni. Legile de pe atunci adevărate cereau, ca cine vrea să treacă dela religia romano-catolică la alta, să învețe 6 săptămâni temeiurile credinței dela un preot catolic și apoi să se supună unui examen, spre a dovedi, că le cunoaște pe toate, dar deși le cunoaște, nu vrea să le urmeze.

Protopopul a cercat s'o împiedece dela pasul acesta. De aceea se adresează și ea către palatinul țării și amintind cazul fratelui său Evreta, căruia i s'a îngăduit să rămână în legea strămoșească, nădăjduște că și ea se va putea împărtăși de milostivirea Maiestății Sale. De altfel nu tăgăduște aplicarea inimii sale de a rămâne în credința, în care s'a născut. Care va fi rezultatul examenului de 6 săptămâni? Se va vedea la urmă.

Sfatul țării a înaintat hârtia Ecaterinei la împăratul cu propunerea ca să fie respinsă, căci Ecaterina va împlini vârsta legală de 18 ani numai în 27 August 1824. Din Viena a și urmat în 23 Ianuarie 1824 o hotărîre în felul acesta. Cu 3 zile mai târziu vicarul general din Agria se adresează cătră palatinul cu o pîră, în care arată, că Anastasia și rudeniile ei au încercat să înduplece pe Ecaterina, contrar declarației lor din 1816, cere deci, ca aceștia să fie muștrați, iar Ecaterina, spre a o scăpa de astfel de încercări mai târziu, să fie dusă în Agria, iar bunicul să fie constrâns a plăti speșele de întreținere, spre a se da prin aceasta exemplu folositor și altora. Anastasia și Mihail au fost muștrați, dar Ecaterina a rămas tot în grija lor.

În 26 August 1824, deci cu o zi înainte de a împlini 18 ani, Ecaterina înaintează din nou rugare cătră palatinul țării, sperând, că acum, după ce motivul, pentru care a fost respinsă întâia ei rugare a dispărut, i se va îngădui și ei libertatea de a-și mărturisii credința așa, cum o îndeamnă

inima, după cea mai intimă convingere a ei.

Această rugare a Ecaterinei fu înaintată (în 31 August 1824) acum la împăratul cu propunerea de a se încuviința Ecaterinei instrucția religioasă de 6 săptămâni și examenul cerut.

Ecaterina începuse a luă instrucție dela parohul orășenesc din Mișcolț, baronul Barkóczy. Dar acesta după câțva timp pretinde ca fata să fie luată dela mamă-sa și dusă în Agria, căci altfel toată instrucția lui va rămâne fără rezultat. Anastasia se împotrivește, scriind (la 7 Martie 1825) palatinului, că dânsa nu poate să-și lase fata sa frumoasă în grija altora, în cari nu se poate încrede, deși îi venerază de altfel. Dar ca să înlătore orice bănuială, că dânsa ori rudeniile ei ar încercă să abată pe Ecaterina dela religia catolică, are de gând s'o ducă la Pesta într'o mănăstire de călugărițe, să învețe acolo între femei dela catihetul Augustin Megele, fiind departe de oameni greco-orientali, ca în chipul acesta să fie și mai vădit, că ea, Anastasia sau rudeniile ei nu

voesc să pună nici o piedecă, nici să restrângă libertatea Ecaterinei.

În sfârșit la 11 Aprilie 1825 a început Ecaterina instrucția de 6 săptămâni. În ziua primă, după ce i s'a explicat scopul acestei instrucțiuni, fiind întrebată, din ce motiv vrea să-și schimbe religia, Ecaterina a răspuns: „Eu nu vreau să-mi murdăresc apa din botez, m'am născut în legea grecească (adecă ortodoxă-răsăriteană) în aceeaș lege vreau să și mor. Dacă până acum am fost crescută în religia catolică și am urmat-o, la aceasta m'a silit porunca principelui; acestei porunci am fost datoare a mă supune. Acuma însă ca maioreană am scăpat de sub legea aceea și mi s'a dat voie să aleg între cele două religii. Deci eu o aleg pe cea grecească, doar numai în privința limbii ne deosebim de cea papistașă“.

După aceea i s'a spus, care este temelia de căpetenie a religiei, adecă Dumnezeu, și după ce i s'a explicat ființa și însușirile lui, punându-i-se întrebarea: Ce este Dumnezeu? Ecaterina a răspuns: „Înțeleg, ce este Dumnezeu, dar nu-l pot explică, nici

însușirile nu i le știu numără; nici să nu poftască cinstitul domn (adecă preotul examiner) ca eu să le învăț acestea și întreg catehismul din cuvânt în cuvânt, căci de așa ceva nu sunt în stare“.

La celelalte întrebări, câte i s'au mai pus, 42 de toate, în fiecare zi o întrebare, a răspuns scurt sau simplu cu „nu știu!“

După terminarea examenului capelanul din Mișcolț, Gașpar Vezerle, îi dă un atestat (30 Maiu 1825) în care arată, că Ecaterina deși a trecut prin examenul cerut, a rămas totuș hotărîta a urmà învățăturile religiei grecești neunite, fiindcă așa îi dictează conștiința și îndemnul lăuntric al inimii sale. De aceea nu vrea să se abată dela felul de a se închinà lui Dumnezeu întocmai ca și strămoșii săi nădăjduind, că fericirea cea vecinică a vieții viitoare o va găsi în religia, în care a fost născută și botezată.

Deși atestatul acesta erà atât de priincios pentru cauza Ecaterinei, vicarul general din Agria, Iosif Nováky a mai încercat totuș, încă odată, să

împiedece trecerea ei în sânul bisericii strămoșești. În 29 Iunie 1825 scrie palatinului, rugându-l să respingă cererea Ecaterinei, căci aceasta n'are nici un motiv de a părăsi religia romano-catolică decât doar speranța, că trecând la religia gr.-neunită se va putea mărita mai ușor.

Dacă s'ar împlini dorința Ecaterinei, scrie vicarul, această întâmplare ar fi păgubitoare pentru credința catolică. Consiliul locuitor însă nu ține seamă de cererea aceasta a vicarului catolic, ci în raportul său către rege (12 Iulie 1825) face propunerea, să i se dea și Ecaterinei libertatea exercițiului religios.

Prin hârtia din 9 Septembrie 1825 propunerea aceasta a consiliului locuitor a fost confirmată și de regele Țării Ungurești.

Așadar după lupte și stăruinți îndelungate și Ecaterina este redată acum bisericii ortodoxe și credinții sale strămoșești. Despre soarta de mai târziu a vieții sale în lipsa de documente, nu se mai poate spune nimic sigur. Numele ei dispăre de aci încolo, din documente, pe când

cu fratele ei, Evreta, care ajunge negustor cu stare bună și cu vază în Pesta ne întâlnim și mai târziu: în 18 Ianuarie 1848 îl vedem ajutorând pe fratele său, atunci vicar în Ardeal, cu suma de 1000 fl., iar într'o hârtie din 31 Maiu 1848 îl găsim iscălit ca deputat al orașului Pesta.

La 1849 însă nu mai trăia nici el, nici Ecaterina. Aceasta se știe cu siguranță.

X.

Copilul cel mai mic, Anastasiu, care avea să devină mai târziu episcopul și mitropolitul Andreiu și a cărui soarte ne interesează mai de aproape, își începuse studiile elementare în școala grecească din Mișcolț, făcù apoi tot acolo și cursul secundar în gimnaziul catolic și-l termină la vârsta de 18 ani cu succes eminent în gimnaziul călugărilor piariști din Pesta. În atestatul lui de încheiere a studiilor gimnaziale se spune, că Anastasiu Șaguna e, după religie: romano-catolic, iar după națiune: Ungur, că a cercetat în mod cuviincios școala și biserica, că a obținut la studiul re-

ligiunii nota eminent, iar în limba maghiară, precum și „în litere și științe“ a fost al 17-lea eminent între 103 conșcolari ai săi, dintre cari 32 erau eminenți.

Acest rezultat, atât de frumos, erà chemat a îndemnà pe cei ce se interesau de soartea bravului tânăr, îndeosebi pe bunul său protector Atanasie Grabovsky, care-i erà acum ca un părinte, să nu cruțe nici o jertfă, ci să-i dea tot ajutorul de lipsă la continuarea studiilor. Cecace se și întâmplă. După terminarea studiilor secundare Anastasiu urmează la „universitatea crăească“ din Pesta timp de trei ani cursul de filozofie și drepturi, făcând studii serioase, a căror temeinicie se resimte mai târziu adeseori în scrierile lui, ca și în discursurile politice și în diferite acte, chiar și în cele oficiale.

Tocmai la începutul studiilor sale universitare a făcut și el pasul însemnat, pe care-l făcuse și fratele său Evreta și sora sa Ecaterina. Ca ascultător de filozofie în anul întâi, la 9 zile dupăce a împlinit vârsta legală de 18 ani, s'a întors și el în sânul

bisericeii strămoșești, dând o declarație foarte hotărâtă, în care spune, că studiind cu succes eminent în gimnaziile catolice din Mișcolț și Pesta, și ocupându-se în mod sârguincios cu studiul religiunii, cunoaște din fir în păr temeiurile religiei romano-catolice; cu toate acestea convingerea intimă sau inspirația lui îl îndeamnă: să urmeze sfintele învățături ale bisericii greco-orientale. Dar fiindcă din studiul religiunii a obținut nota eminent, se roagă a fi dispensat de obiciuitul examen de 6 săptămâni, prevăzut în lege, pe care în cazul de față îl află de prisos.

Această declarație o trimite palatinului și consiliului locțiitor al țării, însoțită de o hârtie, în care pe lângă motivele înșirate mai sus, amintește și împrejurarea, că dânsul a aparținut de fapt bisericeii greco-orientale până la vârsta de 8 ani, până la anul 1816.

Consiliul locțiitor a trimis o comisiune de 3 inși, să cerceteze cazul. Această comisiune raportează în 20 Februarie 1827, că înainte de toate au încercat cu tot dinadinsul să-l înduplece pe Anastasiu a rămâne și mai

departe în religiunea romano-catolică. Dar observând, că această stăruință nu are nici un rezultat, l-au luat cu asprime la întrebări, să afle, cine sau ce îl îndeamnă a se întoarce la legea grecească neunită, nu cumva niște promisiuni sau ademeniri din vre-o parte. Anastasiu a declarat înaintea acestei comisiuni, atât cu graiul cât și în scris, că dânsul nu se crede chemat a judecă, dacă religia greco-orientală este mai bună și mai mântuitoare, ori cea catolică, ci el are o singură dorință: să poată trăi și muri în religia în care s'a născut. La această hotărîre nu l-a îndemnat nici un fel de silă sau promisiune din partea rudeniilor. Și de aceea roagă pe Maiestatea Sa cu cele mai umilite rugăciuni, să se milostivească a-i îngădui și lui să-și urmeze libertatea conștiinții fără nici o siluire.

Declarațiile lui Șaguna și raportul comisiunii de cercetare le înaintează consiliul locțiitor, în 1 Maiu 1827, regelui cu propunerea, că fiind Anastasiu Șaguna deplin cunoscut cu învățăturile credinței catolice, să i se îngăduie și lui libertatea exercițiului religios,

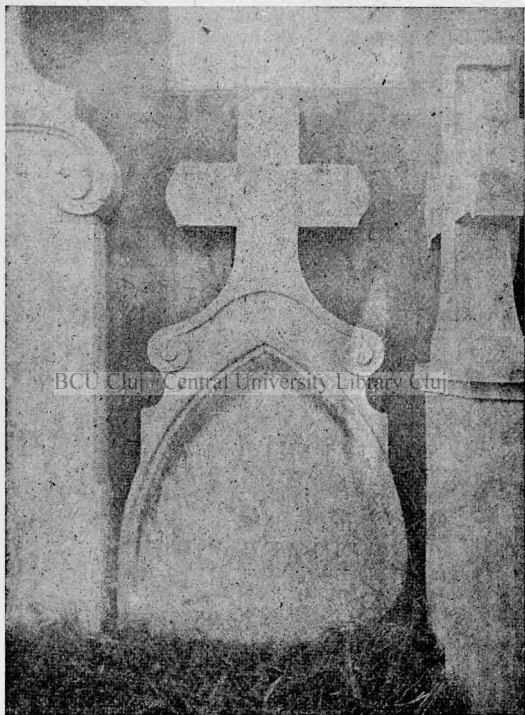
precum s'a îngăduit și fratelui său Evreta, fără a mai pretinde, să se supună obicinuitei instrucții catolice de 6 săptămâni.

Din Viena s'a dat însă ordin (la 13 Iulie 1827), că înainte de a trece la religia greco-orientală, Anastasiu Șaguna să urmeze obicinuita instrucție catolică la vestitul orator și savant Augustin Popol și despre rezultatul acestei instrucții să se facă raport la timpul său.

Acest ordin îl comunică (în 8 August 1827) consiliul locțiitor senatului universitar și vicarului romano-catolic din Agria.

Instrucția aceasta s'a început în 5 Noemvrie și a durat până la 18 Decemvrie 1827. Ea ar fi trebuit făcută în prezența a cel puțin doi martori, dar profesorul Popol spune într'o declarație a sa din 23 Decemvrie 1827, că având a face cu un student universitar, n'a aflat de lipsă a mai chema și martori, ci a considerat cazul acesta ca fiind excepțional. Consiliul universitar aduce această împrejurare și la cunoștința palatinului prin hârtia sa din 4 Martie 1828.

În atestatul dat de Augustin Popol, în 27 Aprilie 1828, asupra acestui examen, se spune, că Șaguna a as-

**Crucea așezată de episcopul Șaguna la mormântul
mamei sale.**

cultat cu atențiune și cu modestie,
cum se cuvine unui student univer-

sitar, explicarea întregii învățături religioase, ceea ce însă nu l-a împiedecat a declarà la sfârșitul celor 6 săptămâni, că dânsul vrea să rămână statornic în religia mamei sale, mai ales fiindcă e convins, că rămânând în această religie, care-și trage originea dela Christos, va dobândi fericirea cea vecinică.

Pe baza acestui atestat înaintea în 6 Maiu 1828, consiliul locțiitor raportul său către rege, propunând, ca precum s'a dat fratelui Evreta și surorii Ecaterina libertatea a se întoarce la religia grecească neunită, tot astfel să i se dea și lui Anastasiu Șaguna voie a-și urmà convingerea sa.

Regele a confirmat propunerea aceasta prin hotărîrea din 25 Iulie 1828, care s'a comunicat în 2 Septembrie 1828 prin consiliul locțiitor, arhiepiscopului romano-catolic din Agria, consiliului universitar și comitatului Pesta, pentru a înștiința despre ea și pe cel mai deaproape interesat, pe eminentul tânăr universitar Anastasiu Șaguna și pe cei mai deaproape ai săi.

XI.

Aici se curmă sbuciumarea familiară, care îngrozise atât de mult între anii 1814—1816 inima Anastasiei și o va fi neliniștit și mai târziu, în toată curgerea celor 12 ani, cât timp și-a știut pe scumpul ei Anastasiu ca fiind, oficial, de altă lege decât dânsa.

Se cuvine să vestim cu toată stăruința meritul deosebit al acestei femei, pe care neamul românesc și sfânta noastră biserică strămoșească va trebui s'o așeze de acum înainte în șirul celor mai luminoase icoane de femei și mame române, din trecut. Impreună cu a acestora și amintirea Anastasiei trebuie păstrată și cinstită cu sfințenie. Căci fără sufletul ei de veghe neadormită, fără îngrijirea ei de înger păzitor, e întrebare, dacă biserica română, ortodoxă-răsăriteană din Ardeal ar fi putut să aibă între cârmuitorii săi un mitropolit mare ca Șaguna. S'ar fi putut prea lesne, să-l piardă pentru totdeauna, după ce cu sila fusese trecut din copilărie la catolicismul stăpânitor, care timp de mai multe

secole a luat Românilor ardeleni mulți bărbați de valoare, le-a smuls destule talente, lăsându-i orfani de ceice prin iscusința minții și prin mărimea inimii ar fi putut să dea traiului lor chinuit din trecut forma frumoasă a unei vieți sufletești mai avântate.

Ar fi fost pentru catolicism un câștig însemnat de sigur, dar pentru biserica noastră strămoșească o neșpusă pierdere, dacă o soarte vitregă ar fi voit să o lipsească de acest mare binefăcător, pe care catolicii voră să-l smulgă cu sila în persoana lui Șaguna. Și, fără el unde ar stă biserica națională-română din Ardeal astăzi? Dacă ar fi lipsit lucrarea mântuitoare a acestui arhiereu „puternic în faptă și în cuvânt“, cine ar mai fi putut „goni pe cei fărădelege, certându-i“, cine ar fi putut să adune „pe cei risipiți pieirii“, să-i organizeze și conducă la limanul izbăvirii? Anevoie s'ar fi putut află altul, în stare să îndeplinească în mod atât de strălucit o chemare istorică, religioasă, culturală și politică așa de însemnată, cum a fost a arhiereului Șaguna.

Amintirea recunoscătoare va trebui deci să pună icoana acestei mame credincioase și eroice, care a fost Anastasia Șaguna, alături ori chiar mai presus de a vestitei Doamne Despina, soția lui Neagoe Basarab. Căci dacă aceasta a fost creștină bună și mamă duiosă, tot asemenea eră și Anastasia. Dacă legenda ne spune despre Despina, că sentimentul ei religios eră atât de adânc și puternic, încât a fost în stare a se lipsi de podoabele și scumpeturile sale, numai ca să vadă pusă sub acoperiș mănăstirea dela Argeș, în schimb despre Anastasia faptele ei și mărturiile istorice ne dau cea mai frumoasă și sigură dovadă, că și-a jertfit toată tihna vieții, și-a pus tot sufletul, ca să mântuiască pe sama bisericei ortodoxe-române pe fiul său, care aveà să înceapă și să ducă la bun sfârșit lucrarea de organizare și desrobire a acestei sfinte biserici și a credincioșilor ei, încătușați de veacuri.

XII.

Ziua de 29 Decembrie 1826, când a declarat Șaguna cu toată hotărîrea dorința sa de a se întoarce în sânul

bisericeii strămoșești este tot atât de însemnată ca și ziua nașterii lui (20 Decembrie 1808).

De acum înainte soartea lui e aproape hotărâtă, schimbându-se spre bine și rămânând statornică în această întorsătură.

Rugăciunile neîntrerupte ale Anastasiei n'au rămas fără ascultare, căci pentru sufletele bune și evlavioase a lăsat Dumnezeu bucuria izbânzii. Țesătura itelor și a mrejiilor viclene, ce întinseseră din pruncie ursitoarele rele asupra copiilor ei, o vede acum căzând destrămată. În sufletul ei ușurat încep să răsără nădejdi mari, mai ales cu privire la viitorul talentatului său Anastasiu, nădejdi, pe cari acesta în mănoasa și strălucita sa carieră de mai târziu nu numai le-a împlinit, ci a și trecut, probabil, departe peste marginile lor. Căci ursitoarele bune, luându-l acum în paza lor, au început a-i toarce cu iscusință firul vieții. Și l-au tors mereu și cu spor, până când acesta a început a se împleti și înnodă cu firele vieții noastre naționale-bisericești ca un fir roșu, menit să arate cărările de scăpare, pe care

înaintând românimea ardeleană a izbutit să iasă din prăpastia întunecimei și sclăviei de veacuri și să-și îndrepte cărările spre un viitor mai bun, pe care după atâtea veacuri de patimi și asupriri, îl merită acum cu prisosință. — Și purtarea copiilor mai mari, a lui Evreta și a Ecaterinei mângăiau în măsură însemnată văduvia Anastasiei. Dar inima ei săltă de bucurie, când vedeă din zi în zi deșteptăciunea, cuviința, ascultarea și sporul, ce îl făcē iubitul ei Anastasiu în învățăturile cele mai înalte și mai grele.

După terminarea studiilor universitare, în anul 1829, Anastasiu Șaguna, urmându-și îndemnul inimii, dar desigur ascultând și de sfatul mamei sale, plecă la Vârșeț, ca să învețe teologia, să se facă cu vremea slujitorul acelei biserici și credințe a lui Christos, pentru care s'a luptat cu o îndărătnicie atât de sfântă statornica sa mamă, Anastasia.

Acì fu primit în casa episcopului Maxim Manuilovici, care erà și el Român de origine și cu bune sentimente românești. Studiile teologice le

isprăvi repede și cu rezultat strălucit. Prin deșteptăciunea și frumoasele sale cunoștințe s'a distins atât de mult printre colegii și chiar profesorii săi, încât cum a isprăvit cursul teologic din Vârșeț, mitropolitul sârbesc de pe atunci, Stefan Stratimirovici, îndată l-a și chemat ca profesor de teologie la Carloviț, unde pe lângă profesură avea să împlinească și slujba de secretar al mitropolitului.

Și din Vârșeț, ca și din Carloviț scria adeseori bunei sale mame, Anastasia, totdeauna în cuvinte pline de mângâiere, de dragoste și recunoștință fiiască.

Tocmai când era de 25 de ani, — vârsta patinilor, — s'a hotărât să renunțe la plăcerile ispititoare, pe cari viața le îmbie cu prisosință mai ales unui tânăr înzestrat cu atât de frumoase însușiri trupesti și sufletești, cum era Anastasiu Șaguna.

Ca să nu-l poată copleși valurile lumești și „desmerdările cele grele de purtat“, ca să-și poată pune toate puterile în slujba cea sfântă a bisericii și a credinții strămoșești, la 1 Noembrie 1833 a intrat în cinul călugăresc,

luându-și în călugărie numele de Andreiu, adecă „întâiu chematul“.

În pasul acesta însemnat l-au însoțit, pe lângă binecuvântarea mamei sale, credința puternică într'un ideal religios-național și convingerea, că numai pe această cale, renunțând adecă la plăcerile lumești trecătoare, va putea să îndeplinească chemarea cea sfântă a vieții sale.

De mare însemnătate este și numele, pe care Șaguna și l-a ales în călugărie.

Ceice se hotărăsc a face pasul acesta nu numai pentru a fi călugări și a rămâne, între zidurile vreunei mănăstiri, la adăpost de luptele și amărăciunile vieții sbuciumate, ci fiindcă se simt chemați, — ca tocmai în haina călugărească, îmbrăcați ca „cu zeaua dreptății și cu pavăza credinții“, — să pășcască pe arena luptelor aprinse ale neamului și bisericii lor, nu vor luà la întâmplare orice nume călugăresc, ci își vor alege unul în legătură cu țanta vieții lor și care să arate încâtva scopul acestei vieți.

Astfel socotim, că Șaguna — care în toate lucrările sale căută mai ales

legătura cu vechimea cea bună și frumoasă a vremilor apostolești, — când și-a ales numele Andreiu, se va fi gândit la apostolul cu acelaș nume, despre care cărțile cele vechi ne spun, că a propovaduit el, cel dintâiu, cuvântul Evangheliei în aceste părți răsăritene, ajunse mai târziu în stăpânirea neamului nostru.

Și sburând cu gândul pe aripa frumoaselor sale speranțe, tânărul de 25 de ani va fi întrezărit atunci, ca într'o licărire îndepărtată a viitorului, lumina de vrajă, ce aveà să împodobască, odata și odata, în amintirea recunoscătoare a unui întreg popor, acest nume de o îndoită însemnatate: creștinească și românească!

*

Evlavioasa Anastasia își simțîa acum inima plină de secerișul celei mai curate bucurii, văzând pe iubitul său fiu, călugărul Andreiu închinat cu întreagă lîința și vieța sa bisericeii strămoșești, pe seama căreia izbutise a-l mântui, prin lupte atît de grele pentru ea, dar frumoase și înălțătoare pentru toți ceice vor să înțeleagă sfințenia lor.

În vârsta de 51 de ani, cu sufletul împăcat, se mută virtuoasa Anastasia la cele vecinice și fû înmormântată în ziua de 17 Ianuarie 1836 de vestitul preot Ioan Teodorovici în cimitirul „Kerepesi“ din Pesta, în cripta familiei Grabovsky de Apadia, unde peste câțiva ani se sălașluiră și rămășițele pământești ale lui Evreta și ale Ecaterinei.

Ca un fiu și frate recunoscător, episcopul Șaguna așeză, în anul 1849, la mormântul lor o cruce de piatră cu această frumoasă inscripție:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MULT IUBITEI SALE MAME

ANASTASIA

PREA PREȚUITULUI SĂU FRATE

DÉLYI MŰZEUM VRETA

58 * 1918. DECEMBER 31 DULCEI SALE SŢURJORI

KÖNYVTÁRA. ECATERINA

RIDICĂ MONUMENTUL ACESTA

ANDREIU ȘAGUNA,

EPISCOPUL ARDEALULUI

1849.

Greșeli de îndreptat:

La pag. 8 r. 7 din sus în loc de *Iosif II* citește *Francisc II.*

„ „ 21 „ 11 „ „ „ „ „ *Anastasiu* „ *Anastasia.*

„ „ 28 „ 3 „ „ „ „ „ *împrejurarea* „ *împrejurimea.*

Biblioteca Poporală a Asociațiunii

cuprinde în anul 1913 următoarele broșuri :

În Ianuarie Nr. 23 *Vieța unei mame credincioase* (cu 2 chipuri) de Dr. I. Lupaș.

În Februarie Nr. 24 *Leonard și Gertruda*, cartea I. (cu 1 chip), de Pestalozzi, tălmăcită de V. Gr. Borgovan.

În Martie Nr. 25 *Isprăvile lui Păcală*, partea a II-a de P. Dulfu.

În Aprilie Nr. 26 *Cum să trăim?* Povește doctorești, partea a II-a, de Dr. A. Dobrescu, medic.

În Maiu Nr. 27 *Leonard și Gertruda*, cartea a II-a de Pestalozzi, tălmăcită de V. Gr. Borgovan.*)

În Iunie Nr. 28 *Cântece din bătrâni*, cartea a II-a de V. Alexandri.

În Septembrie Nr. 29 *Povestiri din viața bătrânilor*, cartea a II-a de Ioan Pop Reteganul.

În Octombrie Nr. 30 *Ingrășarea sau gunoarea pământului*, de A. Cosciuc.

În Noembrie Nr. 31 *Arghir și Elena*, de I. Barac.

În Decembrie Nr. 32 *Carte de rugăciuni*, și Nr. 33 *Calendarul Asociațiunii pe 1914*, întocmit de Oct. C. Tăslăuanu.

*) În locul acesteia se poate că vom da o carte despre Insoțirile satești.